

AIMO NUMMI

KELTAMON PITKÄ HISTORIA

UNIKKOKASVEIHIN KUULUVA KELTAMO

on helposti tunnistettavissa. Sillä on rehevä, sinivihreä lehdistö ja parilehdyk-
käiset lehdet. Kasvutapa on leveähkö ja
korkeutta noin puoli metriä. Lehdet
kasvavat esiin jo aikaisin keväällä,
keltamo on monivuotinen.

Kukat ovat keltaisia, noin 2 cm leveitä ja
niitä on kasvissa koko kesän ajan.
Siemenkoti on pitkä, hoikka, litumainen
ja siinä on runsaasti siemeniä. Kun
kasvin katkaisee, katkaisupinnasta valuu
punakeltaista maitiaisnestettä, joka on
myrkyllistä ja ihoa ärsyttävää.

Keltamo on Lounais- ja Etelä-Suomessa,
muun muassa Päijät-Hämeen alueella,
muinaistulokas. Keski-Suomessa se on
uustulokas, toisin sanoen sinne se on
saapunut joskus 1600-luvun alun
jälkeen.

Keltamon — *Chelidonium majus* —
suomenkielinen nimi on kiusallisen
lähellä toisen keltaisen, mutta
mykerökukkaisen kasvisuvun,
keltanoiden, nimeä.

JO ANTIIKIN TUNTEMA LÄÄKEKASVI

Keltamo mainitaan jo kreikkalaisen
Dioskorideksen lääkeaineopissa, joka

ilmestyi viisiosaisena teoksena noin
vuonna 78 eKr. Kasvia käytettiin antiikin
aikoina muun muassa silmälääkkeenä.
Tätä lääkekäyttöä tukee Dioskorideksen
aikalaisen **Pliniuksen** tarina. Hän
kertoo, että jos pääskysen poikanen oli
sokea, niin emo paransi silmät
voitelemalla ne keltamon keltaisella
maitiaisnesteellä.

Chelidonium majus

Myös kasvin nimi *Chelidonium* viittaa pääskyyseen. Elias **Tillandz** on kirjassaan Turun seudun kasveista, vuonna 1688 maininnut sen suomenkieliseksi nimeksi *Pääskyyisen ruoho* ja kasvin ruotsalainen nimi oli *Stor svalört* (suuri pääskysyrtti). Nykyinen ruotsalainen nimi *Skelört* on kääntynyt keltamon nimen alkuosan "Chel" mukaan.

Myöhemmin ns. *signature*-opin mukaisesti keltamo oli lääkkeenä keltatautiin, koska maitiaisneste oli keltaista. Keltamo on käytetty kipua lievittävänä reumaattisissa särkyissä ja verenpainetta vähentävänä, josta johtuneen sen käyttö "verta puhdistavana", kuten silloin sanottiin. Keltamosta on käytetty rohdoksena lehtiä (*Herba Chelidonii*). Keltamo sisältää useita alkaloideja ja sen maitiaisneste on myrkyllistä.

KESKIAIKAISTEN LINNOJEN, KIRKKOMAIDEN JA KARTANOIDEN KASVI

Keltamo on levinnyt koko Eurooppaan ihmisten mukana lääkekasvina, mutta leviämislle eduksi ovat olleet myös sen runsas siemensato ja nopea kehitys.

Suomessa keltamo on ollut keskiaikaiseen asutukseen liittyvä kasvi, joka myöhemmin on levinnyt myös lähialueille. Lounais-Suomessa tehdyssä tutkimuksessa on tutkittu kaikkiaan kuusikymmentä vanhaa kartanoa, virkataloa, kirkkoa ja pappilaa¹. Niistä useimmat ovat peräisin jo keskiajalta ja moneen kohteeseen liittyy myös esihistoriallisia löytöjä. Keltamo on yleisimpiä näissä tutkimuskohteissa esiintyviä vanhoja lääkekasveja.

Keltamo on levinnyt myös vanhojen kasvupaikkojensa lähialueille, varsinkin puutarhoihin. Siellä se tehokkaasti siemenlevinnän ansiosta helposti muodostuu rikkaruohoksi. Keltamo on myös

ehkä tuotu koristekasviksi puutarhaan.

Luonnossa se ei pysty kilpailemaan vahvan heinäkasvuston kanssa, eikä leviä luonnontilaiseen metsään, paitsi aivan erityisen edullisiin lehtometsiin.

Keltamon tavallisia kasvupaikkoja ovatkin raivatut alueet, kiviaitojen vieret, joutoalueet ja yleensä paikat, jossa ei ole kovaa kilpailua muiden kasvien kanssa.

Lähdekirjallisuutta:

- Nils **Hewe**: *Välsignade växter*
- Leena **Hämet-Ahti** ym: *Retkeilykasvio*, 4. painos
- Bror **Pettersson**:
Av människan införda växter i floran kring våra fornborgar och medeltidsfästen.
(Nordenskiölds-Samfundets Tidskrift årg. 3).
- Onni **Silkkilä**, Arre **Koskinen**:
Lounais-Suomen kulttuurikasvistoa
- Juha **Suominen**, Leena **Hämet-Ahti**:
Kasvistomme muinaistulokkaat: Tulkintaa ja perusteluja.
- Elias **Tillandz**: *Catalogus Plantarum*

¹ **Silkkilä, Koskinen**:
Lounais-Suomen kulttuurikasvistoa